

3. BÖLÜM / CHAPTER 3

MİLLİ MARŞ OLARAK İSTİKLAL MARŞI

İSTİKLAL MARŞI AS THE NATIONAL ANTHEM OF THE TURKISH NATION

Hasan BACANLI*

*Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye

E-posta: hasan.bacanli@gmail.com ORCID: 0000-0002-2125-0856

DOI: 10.26650/B/AA07.2022.011.03

ÖZ

Bu makalede “İstiklal marşı Türk milletinin milli marşıdır” cümlesi esas alınarak, İstiklal Marşı bağlamında marş ve milli marş kavramları üzerinde durulmaktadır. Marş kavramı iki yüzyıllık bir tarihe sahip gibi görünmekte ise de tarihin eski devirlerinden beri hem grup ruhu oluşturmak hem de insanları harekete geçirmek için bazı söz ve müziklerin kullanıldıkları bilinmektedir. Çalışmada öncelikle marş kelimesinin askerlerin yürüyüş sırasında söyledikleri bestelenmiş eser anlamında yürüyüşle ilişkilendirilirken, milli marşın yürüyüşe hazır oluş anlamı taşıdığı vurgulanmıştır. Ardından milli marşın işlevlerine yer verilmiştir. Milli marşlar bestelenmiş sözler halinde oluşturulur, vatan vurgusu ağır basar ve toplumu meydana getirme ve onları bir arada tutmanın bir yolu olarak görülür. Türkler de Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında milli bir marş ihtiyacı duymuşlardır. Kurtuluş Savaşı öncesinde böyle bir marş benimsenerek yeni devletin halkı oluşturulmuş ve bütünleştirilmiştir. Çalışmanın sonunda İstiklal Marşı’nın Kurtuluş Savaşı’na yönelik amacı vurgulanarak, vatan ve yurt kavramları ele alınmıştır. Türkçede vatan “şehitlerin kanlarıyla elde edilmiş” ve benimsenmiş bir yeri işaret ederken, yurt o an yaşanan ve bu yüzden savunulması gereken bir yer, alan olarak kavramsallaştırılır. İstiklal Marşı’nın Türkler için anlamıyla ilgili olarak yapılabilecek çıkarsamalara işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Marş, Milli marş, İstiklal marşı

ABSTRACT

In this article, based on the sentence "İstiklal Marşı is the national anthem of the Turkish nation", the concepts of anthem and national anthem are emphasized in the context of İstiklal Marşı. Although the concept of "anthem" seems to have a history of two centuries, it is known that people have been using some musicals since ancient times of history both to create a group spirit and to mobilize people. In the study, first of all, the word "anthem" is associated with marching in the sense of the composed work sung by the soldiers during the march, while it is emphasized that the national anthem means readiness for the march. Then, the functions of the national anthem were

included. National anthems are created as composed lyrics, the emphasis on the homeland predominates, and is seen as a way to build society and hold them together. The Turks also felt the need for a national anthem in the last days of the Ottoman Empire. By adopting such an anthem before the war of independence, the people of the new state were formed and integrated. At the end of the study, the purpose of the National Anthem for the War of Independence was emphasized, and the concepts of *vatan* and *yurt* were discussed. In Turkish, *vatan* refers to a place that was "acquired with the blood of martyrs" and adopted, while *yurt* is conceptualized as a place where one lives at that moment, and therefore, needs to be defended. It was pointed out that the inferences that could be made regarding the meaning of İstiklal Marşı for the Turks were pointed out.

Keywords: Anthem, National anthem, Turkish national anthem

Extended Abstract

“İstiklal Marşı is the national anthem of the Turkish nation”. In order for the phrase to be fully understood, the terms in this statement must be understood correctly. There are some questions that need to be asked about this statement.

First of all, it is necessary to start with the question “What is an anthem?”. Because although everyone knows the meaning of the word “anthem”, they do not associate it with the National Anthem. When we look at the definitions given for the word “anthem”, we find the following definition: “An anthem is a musical work with a strong and regular rhythm, usually written for appropriate step marches and played in military bands.” The anthem is not about stopping, but about walking. I think it would not be wrong to draw the following conclusion: The National Anthem prepares us, keeps us ready.

After these determinations about the anthem, we can move on to the concept of “national anthem”. The national anthem is defined in dictionaries as follows: “*a piece of oral music that is a symbol of the independence and power of a country, approved by the government as an expression of patriotism, or adopted among the people, usually performed at various events in its composed form*” (National anthem, 2021). We can infer some features from this definition:

1. The national anthem is a symbol of a country’s independence and power.
2. The national anthem is an expression of patriotism.
3. The national anthem may have been approved by the government or adopted by the public.
4. It is usually performed in its composed form at various events.

National anthems emerge from a natural tendency of man. Although dictionaries date the concept of the national anthem back two hundred years, (National anthem, 2021) it is likely

older than this. Besides, we can deduce that national anthems are considered sacred for people. For some national anthems, the term *anthem* (i.e. national *anthem*) is used, and for others, the term *hymn* (i.e. divine) is used.

The primary function of the national anthem is to make up the group, the society. If society forms a “group” in sociological terms, which is usually expected to be, then groups are made up of individuals with common goals. The primary function of national anthems is to point to this common purpose or concepts. The national anthem determines the nation’s common behavior as well as shows its common purpose. People show their belonging to the nation they belong to by reciting the anthem when they come together.

In short, national anthems point to the common characteristics and values of the nation and serve as a common behavior as today’s school anthems. This, in turn, increases the “coiling” of the group, that is, it increases the loyalty of the members to each other. It does this both with its lyrics and its composition. The effect of the lyrics is reinforced and strengthened by the composition. Because emotions are activated by music.

The national anthem refers to the common characteristics of the nation, especially for İstiklal Marşı. It is difficult to determine the common features of national anthems in terms of content or form, because each of them has its own accents. For example, the national anthem of America sings the flying of the flag, the national anthem of France says to go to war against “enemies”, the national anthem of Germany says that Germany is above everything, and so on. But İstiklal Marşı describes a nation.

Now we can come to the concept of “Turkish Nation” as another term. Although the word “Turk” is not directly mentioned in İstiklal Marşı, we can say that the nation addressed in it is the Turkish Nation. İstiklal Marşı is the constitutive text of the Turkish Nation. While the concept of Turk was not a concept to be proud of, the nation found its own self with İstiklal Marşı.

When we come to the concept of “National Anthem”, it is necessary to start with why this anthem is needed. Beşir Ayvazoğlu explains the need for this anthem in his article “*Marseyyez and us*”. After narrating the spelling of the French national anthem La Marseillaise, he says:

“The French-speaking Ottomans certainly knew about La Marseillaise and the role it played in the history of France. Ebüzziya Tevfik tells us that when Namık Kemal was excited, he read La Marseillaise, which he loved very much and knew all by heart, in an act and a magnificent voice that would make his composer jealous.

It would be appropriate to give two more anecdotes about the need for a national anthem. The first belongs to Ragozat. The event takes place in Austria, and the date is uncertain. He explains: “*When I had to sing the Turkish anthem, I remember this incident from my childhood years. One day in Vienna, a Turkish official came to visit a small town in northern Bohemia. The local orchestra was tasked with welcoming the visitor with the Turkish national anthem. The poor chief’s knowledge of Turkey was limited to a country with a crescent moon on its flag. The orchestra welcomed the guest by playing Beethoven’s “moonlight sonata”.*

The second one belongs to Nihat Durak. In the series 1000 Witnesses Live to History, he recalls: “ There was an anthem called ‘Zımtaralelli ha ha ha’. We used to sing that anthem together.”

The National Anthem was written in response to such a need. The official explanation is that it was needed “to excite the military.” Because it was written and accepted before the War of Independence. This is the need of time.

The fact that Mehmet Akif was asked to write İstiklal Marşı is known to everyone. I see no need to repeat that. The question I want to ask is:

Why the anthem “istiklal”? For example, why is it not the anthem of “hürriyet” (freedom)?

Dictionaries give the meaning of “freedom and independence” for the word “istiklal”. This is undoubtedly the first meaning for *İstiklal Marşı* and even *Kurtuluş Savaşı*. But the question that haunts me is this: “The word *istiklal* comes from the Arabic verb *kalle*, which means “to shrink, to decrease”. Is İstiklal Marşı also the “İstiklal” (decreasing) anthem or a war to remind the Turkish nation of the lands it has lost?

The national anthem is closely related to *vatan* (homeland). In the National Anthem, the word “*yurt*” appears twice and the word “*vatan*” three times. What we learn from the National Anthem is this: *Yurt* is the land that is protected, and *vatan* is the land that is defended. In addition, Orhan Şaik Gökyay’s poem is known to everyone. He asks “Bu vatan kimin? (*Who owns this homeland?*)”, and gives the answer by saying “Bu vatan toprağın mara bağrında / Sıradağlar gibi duranlarındır (*Those who lie like mountain ranges in the black bosom of the land*)”.

I would like to end my speech by quoting Erol Güngör’s words about Vatan. Güngör says: “*No one gave us a good description of vatan, but it seemed that vatan was the place that our enemies had not yet taken from us.* “

“Is it because we do not want to forget these things, that the name of our national anthem is “İstiklal Marşı”? We must think about it. I leave the answer to the question to you.

“İstiklal Marşı Türk milletinin milli marşıdır”. “ Türk milletinin milli marşı İstiklal Marşıdır”. “ Türkler için milli marş İstiklal Marşıdır”. “ Milli marş olan İstiklal Marşı Türk milletindir”. “ Türk milletinin İstiklal Marşı milli marştır.”

Türkçenin azizliği ve üstünlüğü sayesinde bir cümle çeşitli şekillerde kurulabilmektedir. Bu cümleler de aynı anlamı ifade ediyor gibi görünen cümlelerdir; ancak her birinin vurguladığı anlam farklıdır. Bu anlam farklılığı yüzünden bazı cümleleri gördüğümüzde “bu ne demek, ne kastedilmekte?” diye aklınıza sorular takılır. Aslında bu aklınıza gelen düşüncenin anlamı şudur: Her ne kadar herkes ilk cümleyi anladığını ve kabul ettiğini düşünürse de, aslında terimlerin gerçek anlamları üzerinde durmadığı ve tabiri caizse toptancı bir anlayışla anlaşıldığı için, diğer cümleler kulak tırmalamaktadır. İfadenin tam olarak anlaşılabilmesi için bu ifadedeki terimlerin doğru olarak anlaşılması gerekir. Bu ifade ile ilgili sorulması gereken sorular vardır. Ancak bu sorulara doğru ve yeterli cevabı verebildiğimizde gerçekten ne denmeye çalışıldığını anlayabiliriz.

Sorular şunlardır:

- Marş nedir? Milli marş nedir? Neye yarar?
- Türk milleti kimdir? Marş milletin mi, devletin mi marşıdır veya bu ikisi arasında fark var mıdır? İstiklal Marşı olmadan bir Türk milletinden söz edilebilir mi?
- İstiklal Marşı nedir, nasıl yazılmıştır, nasıl benimsenmiştir?
- İstiklal Marşı'nın diğer marşlardan ve milli marşlardan bir farkı var mıdır? Bu fark önemli midir?

Bu ve benzeri sorular çoğaltılabilir. Bu sorulara doğru cevabı bulamadığımız zaman ilk ifadeyi doğru anladığımızdan emin olamayız.

Öncelikle “marş nedir?” sorusundan başlamak gerekir. Çünkü herkes marş kelimesinin anlamını bildiği halde bunu İstiklal Marşı ile ilişkilendirmemektedir. İstiklal Marşı insanları yürümeye mi davet etmektedir? Özellikle İstiklal Marşı okunurken “hazır-ol” vaziyetinde duruşumuzu göz önüne getirirsek, bu soru daha ilginç hale gelmektedir. Ayrıca “hazır-ol” vaziyetinde durduğumuzda neye “hazır” olmaktayız? Yürümekle İstiklal Marşı'nın ne ilişkisi olabilir? İstiklal Marşı insanları yürümeye mi davet etmektedir? İnsanlar İstiklal Marşı ile yürüyeceklerse, nereye yürüyeceklerdir? İstiklal Marşı nereye yürüyeceğimizi söylemekte midir?

Marş kelimesi için verilen tanımlara baktığımızda şöyle bir tanım buluruz: “Marş, kuvvetli ve düzenli bir ritme sahip, genellikle uygun adım yürüyüşler için yazılan ve askeri bandolarda çalınan müzikal eserdir.” Bu anlamı Mehter Marşı, Gençlik Marşı, Onuncu Yıl

Marş gibi kavramlarda görebildiğimiz gibi cenaze marşında da görebiliriz. Marş insanları durmaya değil, yürümeye teşvik eden bir müzikal eserdir. Cenaze marşı bile insanların nasıl yürüyeceklerini gösterir; durdurmaz, yürütür. Marş durmakla değil, yürümekle ilgilidir. Hatta otomobillerde marş motoru da otomobili harekete geçirme mekanizmasına işaret eder. Marşa basarsanız yürürsünüz, arabayı yürütürsünüz.

İstiklal Marşı söylenirken “hazır-ol” vaziyetinde dururuz. Buradaki durmak da aslında yürümenin ön-adımıdır. Yani İstiklal Marşı okunduğunda “dur!” demez, “yürümeye hazır ol ve zamanı geldiğinde yürü” der. Bizim İstiklal Marşı okunduğunda durmamız, sükunete erişmemiz anlamında değildir. Hatta bu yüzden, yürümeye hazır olmanın ardından “rahat!” diyerek, “rahatlayacaksak diğer zamanlarda rahat olacağız, İstiklal Marşı sırasında değil”, demiş oluruz. Bu anlamda, İstiklal Marşı durgunluk ve rahatlama değil, harekete geçmenin marşıdır. İstiklal Marşı’nın “Kahraman Türk Ordusuna” ithaf edilmiş olması da bu açıdan ayrı bir anlam ifade eder. Genellikle marş askeri bir terim olarak kullanılır, hatta “marş!” kelimesi de daha çok askerlikte yürüyüşe geçmek için kullanılan bir komuttur.

Tüm bunlardan şu sonucu çıkarmak sanırım yanlış olmayacaktır: İstiklal Marşı bir marştır ve marş insanları yürümeye çağırır, nasıl yürüneceğine işaret eder. Dolayısıyla İstiklal Marşı’nı söyleyip, ondan sonra keyfinize bakamazsınız. İstiklal Marşı bizi hazırlar, hazır tutar.

Marşlar çeşitli amaçlarla söylenebilir. Mehter Marşı bir yürüyüş marşıdır, yürürken söylenir. Ama mesela Onuncu Yıl Marşı yürüyüşün durakladığında söylenen bir marştır. Mehter Marşı “kahret vatan düşmanını” derken, Onuncu Yıl Marşı “Çıktık açık alınla on yılda her savaştan” diyerek yürümenin geldiği noktada söylenir. Mehter Marşı zafer elde etmeye giden ordunun türküsüdür; Onuncu Yıl Marşı ise zafer elde etmiş bir toplumun türküsüdür. Buradan Onuncu Yıl Marşı’nın “bu kadar geldik, artık yeter” anlayışını gösterdiği söylenemez. Çünkü geçmişe bakıp zafer elde ettiğini düşünürken, gene de yürüyüşün artık bittiğini söylemez. “Türk’e durmak yaraşmaz, Türk önde, Türk ileri!” diyerek yürüyüşün devam ettiğini gösterir. Uç bir örnek olarak cenaze marşı, cenaze töreninde nasıl yürüneceğinin temposunu gösterir, ama vurgu hala yürüyüştedir.

Marş hakkındaki bu belirlemelerden sonra “milli marş” kavramına geçebiliriz. Milli marş sözlüklerde şöyle tanımlanır: “*bir ülkenin bağımsızlığının ve gücünün simgesi olan, yurtseverlik duygusunun ifadesi olarak hükümet tarafından onaylanmış ya da halk arasında benimsenmiş, genellikle bestelenmiş haliyle çeşitli etkinliklerde seslendirilen sözlü müzik parçası*”¹. Bu tanımdan bazı özellikler çıkarsayabiliriz:

1 “Ulusal marş”, *AnaBritannica*, c. XXI, s. 386.

1. Milli marş bir ülkenin bağımsızlığının ve gücünün simgesidir. Bu ülkenin her zaman somut bir ülke olması gerekmez, çünkü kurulması istenen, hayal edilen, planlanan bir ülke de olabilir. Bir ülke kurmaya çalışan gruplar da milli marşı kullanırlar. Ama milli marşın bu noktadaki vurgusu da bağımsızlık ve gücü simgelemesidir.
2. Milli marş vatanseverlik duygusunun ifadesidir. Burada “yurtseverlik” yerine “vatanseverlik” kelimesini tercih ediyorum, çünkü “vatan” benim için “yurt” kelimesinden daha anlamlıdır. “Yurt” çadırınızdır kurduğunuz yerdir (“yurt” zaten “çadır” demektir biliyorsunuz), ama “vatan” -İstiklal Marşı’nın da vurguladığı gibi- sahip olmak için canınızı verdiğiniz topraklardır. Milli marş vatanla yakından ilişkilidir.
3. Milli marş hükümet tarafından onaylanmış veya halk tarafından benimsenmiş olabilir. Tabii ki ideal olan ikisi tarafından da benimsenmiş olmasıdır. Zaten ikisi arasında fark varsa, o toplum kendi devletine sahip değil demektir veya tersi, devlet toplumunu oluşturamamış demektir. İstiklal Marşı açısından baktığımızda, Türkiye Cumhuriyeti devleti bu metni onaylamıştır, halk da bu metni benimsemiştir. Hatta bir anlamda bu metin bizim “mutabakat metni” mizdir. Hem milletin kendi arasında mutabakatı hem de millet ile devletin mutabakatı açısından düşünülebilir.
4. Genellikle bestelenmiş haliyle çeşitli etkinliklerde seslendirilir. Demek ki milli marşın bir bestesi vardır ve çeşitli etkinliklerde söylenir, okunur. Genellikle milli marşın sözleri ile bestesi birlikte değerlendirilir. Ancak halk tarafından benimsenen haliyle İstiklal Marşı’nın sözleri ve bestesi farklı anlamlar ima eder. Mesela bu haliyle beste toplumun bir kesiminin içine sinmemiştir, ama sözleri konusunda halkın itirazı yoktur. Demek ki milli marşlar bestelenip söylenebilir, ama aslolan sözlerdir. Milli marşlar genellikle hazır-ol vaziyetinde dinlenir. İstiklal Marşı’nın ne zaman nasıl söyleneceğinin bir geleneği de oluşmuştur. Bazılarının resmi olan ve olmayan toplantılarda İstiklal Marşı okumaları bazen farklı anlamlara gelse de, genellikle toplumun kabulünü gösterir. Türk milleti İstiklal Marşı’nı benimsemiş bir toplumdur. Bu açıdan İstiklal Marşı kendisinden beklenenine yerine getirmiş bir marştır.

Milli marşlar insanın doğal bir eğiliminden ortaya çıkar. Her ne kadar sözlükler milli marş kavramını iki yüz yıl öncesine kadar götürmekte² iseler de grupların, toplulukların,

2 “Ulusal marş”, *AnaBritannica*, c. XXI, s. 386.

toplumların bestelenmiş sözlerden oluşan bir ortak metne sahip olmaları muhtemelen çok eskiden beri vardır. Milli marşlar toplum için önemli işlevlere sahiptirler. Milli marşların insanlar için kutsal kabul edildiğini İngilizce karşılığından çıkarsayabiliriz. Bazı milli marşlar için *anthem* (yani milli marş), bazıları için de *hymn* (yani ilahi) terimi kullanılır.

Milli marşın öncelikli işlevi, grubu, toplumu meydana getirmektir. Toplum sosyolojik terimle bir “grup” oluşturuyorsa eğer -ki genelde öyle olması beklenir- gruplar ortak amaca sahip bireylerden oluşur. Milli marşların öncelikli fonksiyonu bu ortak amaca veya bu amaçla bağlantılı kavramlara işaret etmeleridir. Kendisini o grubun üyesi olarak gören kişiler bu amacı paylaşan kişilerdir. Bu amaç paylaşımını da uygun ortamlarda milli marşlarını söyleyerek, tekrarlayarak, okuyarak dile getirirler. Bir anlamda denebilir ki, bir millete dahil olmak onun milli marşını benimsemekle ikrar edilmiş olur. Dolayısıyla eğer bir kişi “ben Türküm, ama İstiklal Marşı’nı benimsemiyorum” diyorsa, o “biz”den değildir.

Milli marş bir milletin ortak amacını gösterdiği gibi, ortak davranışını da belirler. İnsan ait oldukları millete aidiyetlerini bir araya geldiklerinde marşı okuyarak gösterirler. Böylelikle grup ruhu oluşur. Aynı marşı yan yana durup bağıra bağıra söylemiş olan insanlar aynı millettendir. Aynı millette mensup olmak, aynı şeylerle dertlenmek ve aynı gemide yol almak demektir.

Bu durumu oldukça basit bir şekilde günümüz okul marşlarında görmek mümkündür. Okul mezunları bir araya geldiklerinde okul marşlarını söyleyerek “iman tazelerler”, yani ortak amaç ve değerlerine atıfta bulunurlar; o okuldan mezun olmanın ne anlama geldiğini birbirlerine hatırlatırlar. Eğer böyle bir marşları yoksa, “*evlerinin önu mersin*” gibi o ortama ilgisiz şarkı veya türkülerini benimseyen rivayetler vardır. Bu gibi durumda bile bu şarkının onlara “o okul mezunu oldukları”nı hatırlatma işlevi vardır. Öyle ki, insanlar dışarda o türküyü duyduklarında “bunun okul marşı” olduğunu söylerler. Benzer bir işlev bir köyün oyunlarını oynadığı türküde görülür. Söz gelimi bizim köyde insanlar “*Alyazmam*” türküsüyle oynarlar ve bunu her duyduklarında “Nikferli” olduklarını hatırlarlar. Halbuki türkünün sözleri Nikferli olmakla ilgili değildir; yani Nikferliler meyhaneden gelecek olan kişileri bekleyen insanlar değildir (Sözlerini bilenler vardır: “*Alyazmam dalda kaldı / Gözlerim yolda kaldı / Yıkılası meyhane / Sevdiğim nerde kaldı*” şeklindedir). İnsanlar bu gibi durumlarda gene de türküden birtakım olumlu anlamlar çıkarmaya gayret ederler. Muhtemelen bizim köylüler de bu türküden insanın sevdiğine özen göstermesi gerektiğini çıkarsamaktadırlar.

Kısacası milli marşlar milletin ortak özelliklerine, değerlerine işaret eder ve ortak davranışlarda bulunma işlevi görürler. Bu da grubun “sargın”lığını, yani üyelerin birbirlerine

bağlılıklarını artırır. Bunu da hem sözleriyle hem bestesiyle yapar. Sözlerin etkisi besteyle pekiştirilir ve güçlendirilir. Çünkü duygular müzikle harekete geçer.

Milli marşın milletin ortak özelliklerine işaret etmesi özellikle İstiklal Marşı için söz konusudur. Milli marşların içerik veya şekil olarak ortak özelliklerini belirlemek zordur, çünkü her biri kendine göre vurgular yapmaktadır. Söz gelimi Amerika milli marşı bayrağın dalgalanmasını, Fransa milli marşı “düşman”lara karşı savaşa gitmeyi, Almanya milli marşı Almanya’nın her şeyin üstünde olduğunu vb. söyler. Ama İstiklal Marşı bir milleti tarif eder.

Şimdi diğer bir terim olarak “Türk Milleti” kavramına gelebiliriz. Her ne kadar İstiklal Marşı’nda doğrudan “Türk” kelimesi geçmiyorsa da, onun hitap ettiği özelliklere sahip olan milletin Türk Milleti olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye Cumhuriyeti “Türk Milleti”ne dayanan bir devlettir ve bu millet İstiklal Marşı’nı kabul etmiş olan millettir. Dolayısıyla “*al sancağı yıldızı olarak gören*”, “*Hakk’a tapan*”, “*istiklali hak eden*”, “*ezelden beri hür yaşamış*”, “*göğsü iman dolu*”, “*şehid oğlu olan*”, “*bu cennet vatanın sahibi*”, “*mabedini na-mahrem elinden uzak tutan*”, “*yurdunun üzerinde ezanlar inleyen*” bir millettir söz edilir. Bunun adı da Türk Milleti’dir. Burada Türk Milleti kavramını İstiklal Marşı üzerinden tanımlamış oluruz. İstiklal Marşı Türk Milleti’nin kurucu metnidir, oluşturucu metnidir. Ondandır Türk kavramı övünülecek bir kavram değilken, İstiklal Marşı’yla kendi benliğini bulmuştur.

“İstiklal Marşı” kavramına geldiğimizde öncelikle bu marşa niye ihtiyaç duyulduğundan başlamak gerekir. Beşir Ayvazoğlu “*Marseyyez ve biz*” yazısında bu marşa duyulan ihtiyacı anlatır. Fransız milli marşı olan Marseyyez’in yazılış tarihini anlattıktan sonra şöyle der:

“10 Ağustos 1792 tarihinde kral ve kraliçenin tahttan indirildiği Tuilerie Sarayı baskınında önemli rol oynayan Marsilya taburu tarafından yayıldığı için önce Hymne des Marseillaise, daha sonra da La Marseillaise diye adlandırılan bu şarkı, vatan ve hürriyet gibi kavramları sevmeyen kralları rahatsız ediyordu. Osmanlı ülkesinde ise ertesi yıl çalınıp söylenmeye başlanmıştı. Fransızca bilen Osmanlılar La Marseillaise’i ve Fransa tarihinde oynadığı rolü elbette biliyorlardı. Ebüzziya Teyfik, Namık Kemal’in konuştuğu zamanlarda çok sevdiği ve tamamını ezbere bildiği La Marseillaise’i bestecisini kışkırtacak bir eda ve azametli bir sesle okuduğunu anlatır.

Sadece Namık Kemal değil, hürriyet isteyen ve “istibdad”a karşı mücadele ettiğini düşünen bütün aydınlar için La Marseillaise’in çok özel bir anlamı vardı. Bu yüzden, bu marşı Mondros Mütarekesi’nden sonra İstanbul’un işgalinde rol alan Fransız birliklerinden dinlemek onları derinden yaralamıştı.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Sahnenin Dışındakiler isimli romanında, Cemal'in Babîâli Yokuşu'nda süngü takmış bir Fransız kıtasının La Marseillaise'i söyleyerek yürüdüğünü görünce söylediği şu cümleler bu yaralanmışlığı çok iyi ifade eder:

“Daha Babîâli yokuşunda, süngü takmış bir Fransız kıtasının, başlarında mahut Marsaillaise, muntazam bir yürüyüşle yukarıya doğru çıktığını gördüm. Bu ihtilâl ve insanlık türküsü bir işgal müfrezesine hiç yakışmıyordu. İçim garip bir isyanla dolu ters yüzü döndüm ve bir tramvaya atladım...”

Kemal Tahir'in Esir Şehrin Mahpusu'nda, elleri kelepçeli olarak Bekirağa Bölüğü'nden alınıp başka bir cezaevine götürülen Kâmil Bey de aynı marş kulağına çalınınca çok incinecektir”.

Bu bilgilerden sonra Osmanlı toplumunda “Törenlerde çalınıp söylenecek marşlar bestekârlara ısmarlanıyor ve bunlar tahtta hangi padişah varsa onun ismine izafe ediliyordu. Donizetti Paşa'nın Mecidiye Marşı, Dikran Cuhacıyan ve Rifat Beyler'in Hamidiye marşları, İtalo Selvelli'nin Reşadiye Marşı gibi. Guatelli Paşa'nın Osmaniye Marşı da bunlara ilave edilebilir. Bizde Millî Marş ihtiyacı, ilk defa Millî Mücadele sırasında şiddetle hissedilmiş ve 1920 sonlarında, “askeri şevk lendirecek” bir millî marş yazılması için yarışma açılmıştı. İsmet Paşa'nın Maarif Vekili Rıza Nur'dan bizzat La Marseillaise'e benzeyen bir marş istediğini biliyoruz.”³

Millî marş ihtiyacı ile ilgili iki anekdot⁴ daha vermek yerinde olur. Birincisi Ragozat'a aittir. Olay Avusturya'da geçer, tarihi belirsizdir. Anlatıyor: “Türk marşını açıklamam gerektiğinde, çocukluk yıllarımdan kalma şu olayı hatırlıyorum. Bir gün Viyana'da bir Türk yetkili küçük bir kuzey Bohemya kasabasına ziyarete gelecektir. Yerel orkestraya ziyaretçiyi Türk ulusal marşıyla karşılaması görevi verilir. Zavallı şefin Türkiye ile bilgisi bayrağında hilal bulunan bir ülkeyle sınırlıydı. Bu şüzden orkestra misafiri Beethoven'in ‘ayışığı sonatı’ çalarak karşılar.”

İkincisi ise Nihat Durak'a aittir. Tarihe Canlı 1000 Tanık dizisinde şöyle anlatıyor: “Ben ilkokuldayken Cuma hafta tatiliydi. Cumartesi günleri geldiğimizde merasim yapılıyordu. Tabii İstiklal Marşı kabul edilmemişti daha. ‘Zımtaralelli ha ha ha’ diye bir marş vardı. Hep birlikte okurduk o marşı”.

3 Beşir Ayvazoğlu, “Marseyyez ve biz”, *Karar Gazetesi*, 15/06/2019, <https://www.karar.com/yazarlar/besir-ayvazoglu/marseyyez-ve-biz-10467>.

4 F. Tepebaşılı, *Ulusal Marşlar ve Kimlikler*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013, s. 22.

İstiklal Marşı böyle bir ihtiyaca cevap olarak yazılmıştır. Resmi açıklama “askeri heyecanlandırmak için” ihtiyaç duyulduğudur. Çünkü Kurtuluş Savaşı’ndan önce yazılmış ve kabul edilmiştir. Bu da zamanın ihtiyacıdır. Aynı zamanda Türk milletinin tesis edilme ihtiyacıdır tabii ki.

Bilinen Mehmet Akif’ten İstiklal Marşı’nın yazmasının istenmesi olayları herkesin malumudur. Onları tekrarlamaya gerek görmüyorum. Sormak istediğim soru ise şudur:

Niye “istiklal” marşı? Mesela niye “Hürriyet” marşı değil? Kelimelerin etimolojisi göz önüne alındığında "istiklal" kelimesinin kökenine bakmak uygun olacaktır.

Sözlükler “istiklal” kelimesi için “özgürlük ve bağımsızlık” anlamı vermektedirler. İstiklal Marşı ve hatta İstiklal Harbi için kuşkusuz birinci anlam budur. Ama aklıma takılan soru şu: “İstiklal kelimesi *kalle* fiilinden gelir ve bu da “küçülmek, azalmak” anlamına gelir. Acaba İstiklal Marşı aynı zamanda Türk milletine kaybettiği topraklarını hatırlatmak için mi “İstiklal” marşıdır veya harbidir?

Milli marş vatanla yakından ilişkilidir. İstiklal Marşında “*yurt*” kelimesi iki kez, “*vatan*” kelimesi üç kez geçer. Yurt yerleşilen yerdir. Anayurt vardır, Ata Yurdu vardır. Vatan ise savunulan, uğrunda can verilen topraklardır. Bu yüzden aslında Anavatan olmaz, vatanın anası olmaz. Sanırım anayurt kelimesinden öykünme olarak anavatan denmiştir. Belki de yavru vatanımız da olduğunu, olabileceğini hatırlatmak için bu terim bulunmuştur. İstiklal Marşı’ndan öğrendiğimiz şudur: Yurt korunan topraklardır, vatan ise savunulan topraktır. Ayrıca Orhan Şaik Gökyay’ın şiiri de herkesin malumudur. Şair “*Bu vatan kimin*” diye sorar ve cevabı “*toprağın kara bağrında sıra dağlar gibi yatanlarındır*” diyerek verir⁵.

Vatan ile ilgili Erol Güngör’ün sözlerini naklederek çalışmamızı bitireceğiz.

Erol Güngör mealen şöyle diyor: “*Bize vatan’ın iyi bir tarifini yapan olmadı, ama öyle anlaşılıyordu ki vatan düşmanlarımızın bizden henüz almadıkları yerdı. Wilson’un teklif ettiği plan gerçekleşseydi Türk vatanı Konya vilayeti olacaktı. Acaba o zaman birisi çıkıp da bizim buraya Orta Asya’dan geldiğimizi, başkalarının yurdunda haksız yere bulunduğumuzu söylese ne yapacaktık? Rumeli gibi, Suriye ve Irak gibi, Arabistan gibi, Mısır gibi, Kuzey Afrika gibi, Akdeniz adaları gibi, Balkanlar gibi, Budin ve Belgrat gibi, Anadolu yarımadasını da sonradan almış değil miydik?*”⁶

5 H. Bacanlı, *Yurdun Gölgesinde*, Net Kitaplık, Ankara 2021.

6 E. Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, 17. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007, s. 122.

“Acaba bunları unutmamız istenmediği için mi, milli marşımızın adı “İstiklal Marşı”dır?” diye düşünmeden edemiyorum. Sorunun cevabını ise sizlere bırakıyorum.

Kaynakça / References

Ayvazoğlu, B., “Marseyyez ve biz”, *Karar Gazetesi*, 15 Haziran 2019, <https://www.karar.com/yazarlar/besir-ayvazoglu/marseyyez-ve-biz-10467>.

Bacanlı, H., *Yurdun Gölgesinde*, Net Kitaplık, Ankara 2021.

Güngör, E., *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, 17. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.

Tepebaşılı, F., *Ulusal Marşlar ve Kimlikler*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

“Ulusal marş”, *AnaBritannica*, c. XXI, s. 386.